

De la Zburător cu negre plete la ... postmodernism!

Ultimul Zburător a fost de la început o propunere temerară. De două ori temerară: un scenariu care propunea nici mai mult nici mai puțin un mit transpus în actualitate (și aș adăuga într-o variantă modernă) și un cinema independent nu doar ca formulă ci ca finanțare. În 1990 a existat un alt proiect, *Cel mai iubit dintre pământeni*, ecranizare după celebrul roman al lui Marin Preda, proiect devenit film independent, regizat de Șerban Marinescu. Iar propunerea lui Ovidiu Georgescu a devenit un film, absolut inedit în anul 2014, care a surprins, ce-i drept, mai mult critica internațională și multe festivaluri importante, dovedind, a nu știu a câta oară, că nimeni nu-i profet în țara lui. Autorul filmului vorbește despre realismul magic la fel cum și criticii au remarcat acest lucru. Să fie o predilecție tematică? Dacă ne uităm în filmografia lui Ovidiu Georgescu remarcăm această tendință în trei scurt-metraje: *Unicul leu din grădina zoologică* (cu trimitere clară la o nuvelă de referință a lui D.R. Popescu, *Leul albastru*), *Golgota* și *Zbor deasupra unui cuib de curci*. Alături de aceste filme, teza de doctorat despre cinematograful nordic contemporan, axată pe mit și tradiție în filme care au scris istorie, vine să adauge alte argumente pentru un autor care prețuiește mitul și își asumă o poetică dificilă, aceea de a îmbina realitatea cu oniricul și de a transfera cotidianul în magic. Chiar și în zona documentară autorul strecoară la nivel secvențial elemente ce țin de fantastic iar în filmul de ficțiune *3 păzește* putem să spunem că fundalul expresionist este deseori completat cu evadări ale personajelor în vis... un vis care îi susține, îi ajută să supraviețuiască. În filmul *Golgota* cel care duce filmul în zona unui expresionism magic este însuși personajul, care la primul nivel pare exotic dar care începând să picteze parcă la îndemnul unui glas divin ne expune o filozofie de viață absolut surprinzătoare. Este meritul regizorului de

a intra în mentalul personajului, găsit la început în stare de Mutu Zugravul (celebrul iconar și pictor de biserici) ca mai apoi să producă o adevărată surpriză, explicându-și opera pe care i-o înțeleg foarte puțini. Când a realizat acest film, Ovidiu Georgescu era student în ultimul an la facultatea de film.

Poate că acest filme citate au pregătit apariția proiectului **Ultimul Zburător**. Zburătorul - un mit, un demon de o frumusețe răpitoare, care tulbură fetele tinere, de fapt un înger-demon descris de Ion Heliade Rădulescu, descris de Mihail Eminescu („Zburător cu negre plete / Vin la noapte de mă fură!”) dar prezent și în cultura greacă, britanică, sau nordică prin zeul Loki. Miturile și legendele au traversat spații, au rezistat timpului. Așa cum legenda meșterului Manole poate fi regăsită nu numai la noi ci în mai tot spațiul balcanic ca și în cel ucrainean și chiar georgian. Până la urmă, mitul lui Manole este o poveste despre sacrificiu iar cea a Zburătorului - despre iubire!

Scenariul propus de autor prezintă, prin firul narativ, două lumi. O lume reală și aici avem radiografia exactă a ceea ce înseamnă banul, relațiile, cum se construiește o carieră (chiar dacă personajul feminin Eliza este chiar talentată) unde promovarea agresivă poate ține loc chiar de talent, o lume materialistă prezentată într-o efervescentă coloristică deși fondul este pe cât de pauper pe atât de cenușiu și a doua lume, cea a visului. Lumea Zburătorilor. Și aici pe lângă elementul magic descris prin Zaroni, ultimul Zburător, avem un tip de identitate de grup - Zburătorii sunt motocicliști, așa s-au transformat ei și prin această identitate agresiv - afișată, autorul construiește componenta postmodernă.

Suflete de Zburători în trupuri de motocicliști care plimbă noaptea fetele, oferindu-le iubire și plăceri trupești. Zaroni caută altceva. Marea iubire. Și aici autorul trimite personajul în zona Luceafărului eminescian.

Prin anii '80 regizoarea Cătălina Buzoianu a propus unei case de filme un scenariu extrem de original. Se numea, după proza eminesciană, *Sărmanul Dionis*. Un filozof care medita adânc asupra condiției umane (dacă deschid un ochi văd lumea atât cât o poate el cuprinde; dacă îi deschid pe amândoi lumea va fi mai largă; dar cu trei ochi?! - aici se referea poetul la ochiul minții!). În scenariu se amintea de

Luceafăr, de Zburător și de o iubire neîmplinită. Evident că în acea perioadă nici nu s-a pus problema ca scenariul să devină film.

Iubirea din **Ultimul Zburător** se împlinește. Iar Zanoni renunță la condiția lui de Zburător (poate Nemuritor) ca să fie alături de Eliza. Iubirea înseamnă inițiere în povestea de față. Ea află că este fata unui Zburător. Dar și tatăl ei a decis să coboare pe pământ și să se iubească cu o muritoare. Astfel el a pierdut nemurirea așa cum și-o pierde și Zanoni! Dar se va câștiga viață adevărată, iubire adevărată, se vor împlini nu doar un destin ci două - Eliza- Zanoni.

Acest volum conține scenariul integral. În zona cinema-ului nu numim scenariul literar ci literal adică ad literam. Frazele nu au nimic poetic dar ele reprezintă un îndrumar vizual. Secvențele pot fi asemuite cu scene dintr-o piesă de teatru. Scenariul **Ultimul Zburător** nu este un roman și nici o nuvelă ci un film pe care îl deduci din fiecare frază sau dialog.

De multe ori regizorii și-au publicat scenariile. Scenariile lui Serghei Paradjanov, celebrul prin filmele sale iconice (*Umbrele strămoșilor uitați*, *Legenda cetății Suram* – o altă legendă a meșterului Manole – sau *Sayat Nova*) sunt adevărate letopisețe, unde nu există secvențe ci doar cadre pictate de el însuși. Fragmente din scenariile lui Andrei Tarkovski sunt inserate în cartea sa *Sculptând timpul*. La noi, Lucian Pintilie a editat 4 scenarii. Unul dintre ele, pe care cineastul și-l dorea film era ecranizarea *Coloniei penitenciare* a lui Franz Kafka. Alexandru Tatos, în jurnalul său (publicat postum) prezintă fragmente întregi din scenariile filmelor sale. Pentru criticii de film și mai ales pentru istoricii filmului citirea unui scenariu sau publicarea în manuscris înseamnă etape esențiale în cunoașterea unor proiecte cinematografice.

Este interesant de urmărit în scenariu transferul de la lumea reală la cea onirică. Se schimbă tipul de dialog. Se inserează incantația mitului.

În Ce este cinematograful Andre Bazin nota: *Cineastul nu este doar concurentul pictorului și al dramaturgului, ci, în sfârșit, egalul romancierului*. Cred că se referea la romanul-vizual, pentru că scenariul lui Ovidiu Georgescu asta propune. Schimbarea nu doar de ton ci și de arie vizuală. Găsim în scenariu dar și în film elemente fantastice, onirice dar și o imagine a unei realități care te-ar duce

direct în lumea demonilor cu față umană. Între lumea îngerilor și cea a demonilor există un drum pe care îl face Zburătorul. Iar decizia de a deveni pământean vine nu doar din iubire ci și din dorința de a aduce îngerii în lumea reală.

Cititorii vor descoperi în carte și un manifest cultural intitulat **Promissum**. Există în cinema schimbări de atitudine, propuneri estetice, maniere de a realiza un cinema modern, valuri cinematografice de referință care au și marcat istoria filmului (neorealismul Italian, nouvelle vague-ul francez, free cinema-ul englez, Dogma 95, post-impresionismul, minimalismul) adică o sumă de atitudini regizorale care au dat impuls artei filmului și filmului de autor. **Promissum** propune nu mode cinematografice ci repere culturale valabile.

Citez: *Ne vom întoarce la cultura și tradiția acestui neam, la poveștile lui, pentru a-i readuce la lumină pe marii gânditori ai acestei nații!*

Într-o epocă a globalizării, manifestul cultural **Promissum** poate avea efect. Într-o lume în care aproape totul devine imagine dar informația se găsește doar la primul nivel în Wikipedia, reperul cultural va face diferența. Adică va separa cineastul de autorul cinematografic.

Scenariul și filmul **Ultimul Zburător** ne invită să ne reamintim sau să descoperim mituri esențiale.

Laurențiu Damian

București,
12 octombrie 2020

DESPRE AUTOR

Născut pe 19 decembrie 1968 în București, România.

În 1994, absolvent și licențiat, al Universității Politehnice București, Facultatea Știința și ingineria materialelor metalice;

În 1998 este absolvent și licențiat al Universității Naționale de Artă Teatrală și Cinematografică „I.L. Caragiale” București, Facultatea de Film, Specializarea Regie de Film și Televiziune.

1997-1998: specializare în film documentar la „The Association of European Filmschool GEECT” - Vision 2 Documentary - Amsterdam, Sofia, Roma

În 2007 Doctor în Cinematografie și Media al U.N.A.T.C. „I.L. Caragiale” București cu teza intitulată: **Mit și tradiție în cinematograful nordic contemporan**

2015-2020: Decan al Facultății de Film din cadrul U.N.A.T.C. „I.L. Caragiale” București

În prezent, Prof. univ. dr. habil. în cadrul Facultății de Film, profesor coordonator al anului II master Regie film. Conducător de doctorat și profesor în cadrul Școlii Doctorale U.N.A.T.C.

2000-2003: scenarist, regizor, producător și inițiator al primului proiect de film independent „cu buget zero” din România, intitulat **3 PĂZEȘTE** (ficțiune, lung metraj -107’) și al **MANIFESTULUI „CONCESIA”**

2012-2014: scenarist, regizor, producător și inițiator al primului film independent „in realism magic” din România, intitulat **Ultimul Zburător** (ficțiune, lung metraj - 110’) și al **MANIFESTULUI CULTURAL „PROMISSUM”**

În prezent, în post-producție cu lung-metrajul de ficțiune „**Dirijorul tăcerilor**”

1999-2020: scenarist și regizor al mai multor videoclipuri muzicale și spoturi publicitare

Profesor coordonator în programul *Looking China Youth Film Project Qinghai July 2017 - Creative and Immersive 360 Virtual Reality Documentary Film*

Cărți publicate:

Concesia (UNATC Press 2009), **Prima călătorie prin scenariile mele** (UNATC Press 2015), **3 Păzește: trei proiecte de film-ficțiune** (UNATC Press 2017), **Călătorie într-o lume uitată: câteva proiecte de film documentar** (EDP 2017)

Filmografie:

Dirijorul tăcerilor, ficțiune, 127 min. (2021)

Academia Română – 150 de ani în slujba Națiunii Române, documentar, 25 min. (2016)

Ultimul Zburător, ficțiune, 109 min. (2014)

Oameni de Aur, documentar, 63 min. (2011)
Învingătorii, documentar, 52 min. (2009)
Nucu, documentar, 29 min. (2006)
3 Păzește, ficțiune, 107 min. (2003)
Zbor deasupra unui cuib de curci, ficțiune, 25 min. (2003)
99% Bucharest, documentar, 10 min. (2002)
Călătorie într-o lume uitată, documentar, 117 min. (2000)
Golgota, documentar, 13 min. - UNATC (1998)
Unicul leu din gradina zoologică, ficțiune, 12 min. - UNATC (1997)
Etajul 9 apartamentul 99, la un pas de cer, documentar, 10 min. - UNATC (1996)
Epitaf, documentar eseu, 5 min. (1995)

Participant, în perioada 1998-2020, la mai multe festivaluri de film, interne și internaționale (Amsterdam, Munchen, Karlovy Vary, Sankt Petersburg, Bruxelles, Montreal, Quebec, Toronto, Budapesta, Praga, Sofia, Istanbul, Beijing, București, Cluj-Napoca, Sfântu Gheorghe, Călărași, Târgu Mureș, Sibiu, etc.).

Premii:

Premiul special pentru eseu – Festivalul Național de Film 7 Arte pentru documentarul **99% Bucharest** (2004)
Premiul România Cultural – Festivalul Internațional de Film ALTERNATIVE pentru documentarul **99% Bucharest** (2004)
Premiul publicului în cadrul Festivalului Internațional de Film DaKINO, ediția a 13-a pentru filmul **Zbor deasupra unui cuib de curci** (2003)
Premiul APTR pentru videoclip muzical la piesa *Mi-e dor și doare* a trupei *Taxi* (2002)
Premiul Jan Vrijman Fund – IDFA (Olanda) pentru scrierea scenariului de film documentar (lung metraj) „Între Europe” (1999)
Premiul Special al Juriului și Premiul Fundației PRO în cadrul Festivalului Internațional de Film CINEMAIUBIT, ediția a 3-a, pentru documentarul **Golgota** (1998)

Cuvântul autorului

Motto:

„Bucuria vieții nu este o distracție profană: ea revelează minunea de a exista, de a împărtăși cu ceilalți spontaneitatea vieții și măreția lumii.”

- Mircea Eliade

Trăim într-o **lume dezvrăjită** în care „toți ne închinăm zeului ban” și nu mai ne pasă de micile minuni care se află la fiecare pas. Este de datoria noastră, ca cinești, să **revrăjim** oamenii care nu mai cred în valoarea adevărată a mitului și a poveștilor. Așa cum spune marele istoric al religiilor Mircea Eliade „Mitul înseamnă o 'poveste adevărată' și, mai mult de atât, o comoară prețioasă, sacră, exemplară și plină de semnificație”.

Lung-metrajul independent „Ultimul Zburător” a fost inspirat din mitul românesc al zburătorului, pentru că acest mit a fost mereu un simbol al marii culturi române, fie că vorbim de capodopera lui Ion Heliade Rădulescu sau a lui Mihai Eminescu. Zburătorul este o personificare a dorului de bărbatul iubit, a dragostei intense față de ființa iubită.

Într-o lume cotidiană gri și lipsită de speranță am asistat de prea multe ori în viață și pe marele ecran la povești ce ilustrează această culoare. Astfel, s-a născut o întrebare: ce s-ar întâmpla dacă am contopi forța realismului dur cu frumusețea basmelor și înțelepciunea poveștilor? Rezultatul este **primul film în realism magic** realizat vreodată în cinematografia din România, în care o mare poveste a culturii române și universale prinde viață. Atunci când minunile de lângă noi se materializează în concret, speranța renaște iar oamenii se trezesc într-o **realitate magică**, aducându-și aminte să viseze.

În mitologia română, Zburătorul este un demon de o frumusețe răpitoare, care tulbură mințile și simțurile fetelor tinere făcându-le să tânjească după iubire. El este considerat, de asemenea, o semi divinitate erotică ce simbolizează toate formele de sexualitate, a femeilor care tânjesc după plăcerile trupești.

Mitul Zburătorului nu este prezent doar în folclorul românesc ci și în alte mitologii. De exemplu, în folclorul german, Zburătorul este regăsit în creatura mitică numită Alp. În folclorul britanic, tatăl lui Merlin era un Zburător. De asemenea, trăsături importante ale Zburătorilor se aseamănă cu unele caracteristici ale zeului roman Mercur, cu ale zeului grec Hermes, sau cu ale zeului nordic Loki.

Astfel, lumea fantastică se va uni cu realitatea, într-o poveste desprinsă, parcă, din nuvelele magice ale lui Mircea Eliade. Filmul „Ultimul Zburător” este o frumoasă poveste de iubire ce transcende timpul și spațiul, prezentând o lume fascinantă, uitată de o societate cufundată în întunericul materialismului.